

העם

ראש מול קיר

באחד הימים קם האזרח הישראלי משנתו השלושה, מזג לעצמו ספל קפה ונטל לידו את עתון-הבוקר, בעל כורחו הפליט קריאה של תדהמה.

הכותרת סיפרה לו כי כוחות ישראל פינו את אל-עריש ואת מנזר קתרינה.

אמנם הקדים העתון את המאורע בכמה ימים, אולם ביסודה היתה הידיעה נכונה. שום כותרת אחרת לא היתה יכולה להמחיש יותר את המציאות העגומה של הפינוי הנחפו בדרום, ששוב לא עוכב עלינו מוקד שים או כבישים הרוסים.

עד עתה היה הפינוי סימטה רחוקה. עתה נוכח האזרח לדעת כי זו המציאות, וכי בסיסי המצרים עומדים לחזור בדיוק לאותו מקום אשר ממנו סולקו על ידי צה"ל.

אכפזרד במיצר. אולם הקרב האמיתי עמד להיפתח במרחק רב מאל-עריש. לרגלי הרים שניאים ותלולים משתרע מישור-חול ענקי, הגובל עם הים המלוח בשורה של מפרצים יפהפים. זהו אזור שארם אל-שייך וראס-נצראני, הפתח למפרץ אילת.

עד היום לא מסר השלטון המצרי אפילו הצהרה מילולית על כוונתו לאפשר מעבר לספינות הישראליות על פני התותחים ה"מצריים, אם יחזור לאזור זה. מאחר שה"אוי"ם החליט לפעם כי ישראל אחראית לחופש השליט, נוצר מצב אבסורדי בו תגי רום נסיגת צה"ל מן המיצר, בהתאם לפקד דות האוי"ם, באופן אוטומטי להפדת החלטה אהרת של האוי"ם, הפעם עליידי המצרים.

למרות אבסורד זה, לא זזה ארצות-הברית מעמדתה הנוקשה, המחייבת נסיגה משארם אל-שייך ללא תנאי. מדינאי ישראל ראו בכך צביעות גלויה, השפעה של חברות-הנפט ופירוס ההיסטוריה של גמאל עבד אל-נאצר. כל זה היה נכון. אולם לא היתה זאת האמת כולה.

פילוק חשבונות. לדעת כל אמריקאי אחראי, מיבצע-סיני היה קנוניה שפלה מצד שלושה אנשים — אנתוני אידן, גי מולה ודוויד בן-גוריון, כדי להפיל את הנשיא אייזנהואר ולספק ברגע המכריע נשק לירי בו בבחירות, המועמד המוקרטי עדין סטיב בנטון. ניגוד אינטרסים שיגרתי בין מדינות צידודות לבש, בצורה זו, מעטה אישי מאד.

למרות המיבצע, נחל אייך נצחון מכריע בבחירות. הוא היה עתה די חזק כדי לגשת לסליק חשבונות, השבוע נפל הקרבן ה"ראשון: סר אנתוני אידן, האיש שלדעת אייך נעץ את הסכין בגבו, סולק לפי דרישת הנשיא האמריקאי, כתנאי למתן הטיוע ה"כלכלי האמריקאי להצלת בריטניה.

לגבי ראש ממשלת צרפת לא היתה לי אמריקאים טינה אישית כה חזקה. לדעת המומחים המערביים, לא באו היוזמה וה"תוכנית למיבצע סיני מצד ממשלת צרפת דווקא, אלא מחוגי הצבא הצרפתי וקבוצת הלחץ הקולוניאלית באלג'יריה. חוץ מזה, הנשיא היה לסמוך על הצרפתים שבבוא היום יפילו בעצמם את ראש ממשלתם, כי מנהגם מאד.

מי יישבר קודם. לגבי ישראל נקט הנשיא אייזנהואר מן הרגע הראשון בחוק ברזל. הוא לא השתנה מאז במאומה. העקרון: ישראל לא תרוויח אף את הרוח הקטן ביותר כתוצאה מן ה"מתקפנות" שלה. אפילו דרישותיה הצודקות — כגון חופש השיט — לא יתקרו אף בצעד קטן אחד לקראת הג' שמתן כתוצאה ממיבצע סיני.

עקרון כה פשטני ועקבי לא השאיר שום מקום לגמישות ותמרון. הוא היווה קיר ברזל בפני כל הישג ישראלי: הן ברצועת עזה והן בשארם אל-שייך. לישראל לא נש"אר אלא להכות בראשה על קיר זה או להיכנע.

השבוע היה על ישראל לבחור בין שתי האפשרויות. איש לא יכול להיות בטוח, במקרה שהחלטה תהיה להיאבק, מי יישבר קודם: הקיר או הראש.

הממשלה

נתיב הקרבנות

איש לא ידע זאת מלבד מתימסטר. אולם בחדרי חדרים, בארמון האוצר בירושלים, הציגו נאמניו של שר-האוצר תקציב-חירום

סודי למקרה של התנגשות גלויה בין יש"ר וארצות-הברית.

על שולחן הכנסת הונח התקציב המנופח הרגיל של הממשלה, שלקח למעשה בחשבון הוצאה של למעלה מאלף מיליון ל"י בשנה הקרובה. תקציב זה היה בנוי על אומדנה אופטימית מאד של זרם כספים מאמריקה.

במקרה שישראל תפר את החלטת האוי"ם ותסרב להיטוג משארם אל-שייך ומעזה ללא "ערובות", עלול זרם זה להיעלם בחיק האדמה.

שרבי החומרה. שרהאוצר, שהוא עצי מן אחד התומכים בקו ההתנגדות, לקח ב"חשבון שלושה שלבי-חומרה שונים של עוני שין אמריקאיים. השלושה:

● שלב א': המשך הקפאת המענקים ה"אמריקאיים. בתקציב הרגיל הובאו מענקים אלה בחשבון בסכום של 76.5 מיליון ל"י (לעומת 72 מיליון בתקציב השנה הנוכחית).

● שלב ב': איסור על משלוח כספי יהדות המפוארות (אקרו תמורה של מלוח חוץ) שהובאו בחשבון בסכום של 93.5 מיליון ל"י (לעומת 54 מיליון בתקציב ה"קודם).

● שלב ג': הפסקת תשלום השילומים הגרמניים, תחת לחץ אמריקאי. שילומים אלה הובאו בחשבון בסכום של 72 מיליון ל"י, כמו בשנה הקודמת.

לוי אשכול היה מוכן, לדבריו, לכל שלוש האפשרויות. כל אחת מהן — וכל שלושתן יחד — יגרמו לזעזוע נורא במשק הישראלי, ולהורדה קיצונית של רמת-המחיה. מאחר שלוי אשכול סבור ממילא שיש להוריד רמה זו, יתכן שלא יצטער כל כך על זעזוע חיצוני מהפכני שיגשים את הדבר.

הנשק הסופי. אשכול לא היה זיהיד בממשלה שדגל בעמדה לוחמת זו. לימינו התיצבו שני שרי מ"פ, שני זרי אחדות העבודה, גולדה מאיר ופנחס ספיר. עם הצטרף פותו של בנימינל מנהג זה, יהיה לה רוב בטוח בממשלה. רוב זה סבור כי סיכויי אילת והסחר עם אסיה שווים מבחינה כלכלית יותר מעונשין אמריקאים מסוג זה.

הצרה היתה רק שלא היה כל כוחון כי האמריקאים ינקטו רק בצעדים אלה. עמדתם היתה כה נוקשה וחד-משמעית (ראה לעיל) עד שאפשר היה לחשוש מפני עונשין חמור רים עוד הרבה יותר.

בידי אמריקה יש נשק אחד, שמולו אין כמעט הגנה: נשק הנפט. ישראל, השוכנת בלב אזור הנפט העשיר ביותר בעולם, נאלצת להביא כל טיפה של הנזול היקר ממרחק אלפי קילומטרים מעבר לים, מן היבשת האמריקאית.

אמריקה יכולה להפסיק זרם זה במשיכת קולמוס אחת. כעבור ימים מעטים ייעצרו כל גלגלי המשק הישראלי. בלי נפט ובנזין לא יסתובב גלגל-השינויים של המכונה, לא גלגלי המכונות והטרקטור, לא מדחפי ה"מטוס ולא זחלי הטנק.

גירוש מן האו"ם. לא היה זה האמי צעי היחיד בידי הרייב. לפי מגילת או"ם, יש בידי המוסד מכשירים רבים להפעלה נגד מדינה עבריינית. בין השאר:

● ניתוק רשת הדואר והמברקה של יש"ר ראל מן העולם.

● סגירת כל נמלי העולם בפני אוניות ישראליות, והחרמת סחורות ישראליות על ידי כל אוניות העולם.

● סגירת מיצרי ים בסני ישראל.

● הוצאת ישראל מן האו"ם.

כל האמצעים האלה לא הופעלו נגד ברית המועצות, שהפרה בחודשיים האחרונים כמה החלטות של האו"ם בקשר להונגריה. אולם ישראל היא מדינה קטנה, ורבים מיידי ה"אוי"ם היו מברכים, בלי ספק, את ההזדמנות להפעיל לראשונה את כוח-הכפייה של האו"ם נגד מדינה כזאת, כתקדים וכמופת.

אין בלוף. מדינה קטנה, המאמינה בהת"ל בטקטיקה, יכולה ללחום גם מלחמת-יאוש נגד העולם, ולנצח. אולם היה עליה להיות מוכנה לקרבנות הרבה יותר גדולים מאשר ירידת-ישכר לכמה שבועות, או קיצוץ תקציב מנופח.

ממשלת ישראל לא הכינה את הקהל לקראת קרבנות מהפכניים מסוג זה. לכן היה קשה להתייחס ברצינות גמורה גם להצהרות תיה הקיצוניות על מלחמה עד טיפת הדם האחרונה.

אולם בורה העולמית, קשה מאוד לנצח בכלוף.

בנו של המורשיר. זהו מוחמד אל-הודייבי, בנו של המורשיר (המנהיג) העליון של האחים המוסלמים במצרים. הוא כיהן בעזה כשופט, ממלא עתה תפקיד יושב-ראש ועוד העצורים האזרחיים המצריים שבידי ישראל.

פגישות עם מצרים הפכו להיות דבר שיגרתי מאד בישראל. מאז מיבצע סיני, נוסדה בתוך ששח ישראל מושבה גדולה מאד של מצרים, ומי שלא ראה שבני מצרי או לא דיבר אתו, מתבייש להודות בכך. גם לי לא חסרו הזדמנויות לפגוש עשרות מהם, לשוחח על חלקם בקרבות, על הבתים שעזבו, על תקוותיהם לעתיד.

אך המצרים שפגשתי בתוך העיר עזה היו שונים. הם לא לבשו מדים, לא נלכדו בשעת קרב. הם גם לא היו מצרים רגילים: כי לא לכל אורח מצרי הרשטה ממשלת קהיר לבוא לעזה. היו אלה מצרים מיוחסים ביותר: שופטים, רופאים, מנהלי בתי-ספר ונשותיהם של קציני-הממשל הגבוהים, שנשלחו עליידי ממשלתם לנהל את רצועת עזה. באופן רשמי, סופחו למינהל עזה, בתפקידים שמילאו במנגנון הממשלה המצרית, בתוספת של 100% למשכורתם.

כאשר נכנעה הרצועה, רוכזו אורחים אלה בתוך רובע קטן בעזה, לא הרחק משכונת הווילות המפוארות שעל שפת הים. במקום בתיהם המרווחים, להם התרגלו כבני המעמד השליט, קיבלו עתה תנאי דיור צנועים הרבה יותר: חדר אחד או שניים למשפחה. מסביב לרובע כולו נמתחה גדר-תיל ועל האדונים של אתמול לבוא במגע עם נתיניהם, בני עזה, המהלכים חופשיים מחוץ לגדר התיל.

התושב הראשון של הרובע המצרי שפגשתי היתה אשה צעירה, נאה מאד. היא לבשה חלוק לבן ושערה החום היה מכוסה בצעיף לבן סרוג. היא הציגה את עצמה ברצון: "ד"ר פתחיה חסונה, מנהלת בית-החולים בעזה.

הייתי העיתונאי הראשון שהורשה לבקר במקום, והרופאה החיננית היתה מוכנה להראות לי כל מה שיש לראות. "קודם כל אציג אותך בפני הוועד שלנו", הציעה, באנגלית שוטפת. חברי הוועד נקראו לאחד החדרים, בבנין דו-קומתי יוקרתי, ששימש קודם כבית-ספר עממי. עתה הוא משמש מקום מגורים לכל הרחוקים ברובע. החדר היה ריק, מלבד שולחן כתיבה שעמד בפניה. מאחורי השולחן ישב גבר צעיר, בעל עור כהה מאד, שיער שחור מסולסל ועיניים לוחטות: מוחמד אל-הודייבי, לא פחות ולא יותר מאשר בנו של המורשיר, (המדריך) העליון של ארגון האחים המוסלמים. לפני שנה, דן גמאל עבד אל-נאצר את חסן אל-הודייבי, אביו של מוחמד, לתליה, אך ברגע האחרון נרתע מלכבד את פסק-הדין.

מאנגלית לערבית

עיתו ישב הבן בחור הגדול, קיבל אותי לראיון, בתוקף תפקידו כיושב-ראש ועד העצורים המצריים בעזה. סביבו עמדו חמשת חברי הוועד הנוספים, ביניהם ז"ר פתחיה חסונה, המטפלים בבעיותיהם של 424 העצורים ומייצגים אותם כלפי השלטון הישראלי. אל-הודייבי, שהוא בן 36, התחיל את הקאריירה שלו לפני 15 שנה, מיד עם סיימו את אוניברסיטת קהיר. תחילה עבד בחביעה הכללית; מאז ההפיכה הצבאית מונה שופט. לפני שנתיים הגיע לעזה, כנשיא בית-המשפט הגבוה לעניינים פוליטיים. "הטענה העיקרית שלנו", הצהיר באנגלית, "היא נגד תנאי הדיור. קשה לנו להסתדר בתדר למשפחה".

שאלתי אותו עור כמה שאלות על המזון הניתן להם, על יחס השומרים. חברי הוועד האחרים התערבו כשיחה, מי בתלונות ומי בדברי שבח. אך, למעשה, לא הם ולא אני היינו מעוניינים כל כך בדברי שיגרה קטנים כאלה; השיחה עברה במהירות לנושאים בוערים הרבה יותר.

"מתי תפנו את עזה?" שאל גבר שמנמן, בעל שיער שיבה, לבוש חלוקי-בית מצמר. חבריו קראו לו ביי, למרות שתואר-אצולה זה בוטל עליידי ההפיכה. הוא הציג את עצמו: עבד אל-ג'ואד עלי עאמרי, נשיא בית-המשפט העליון בעזה ואחיו של עבד אל-חכים עלי עמר, שר המלחמה המצרי.

"מה יהיה עם הפליטים?" רצה מישוהו אחר לדעת.

"האם אתם חושבים שבצורה זו יהיה אי-פעם שלום?" הקשה שלישי.

"ישראל הוכיחה אחת לחמידי שהיא חלק מהמחנה הקולוניאלי", הוסיף גבר צעיר-מראה, לבוש חולצת-ספורט. היה זה מחמוד חסונה, שופט בית-הדין העליון בעזה, ובעלה של "ד"ר פתחיה חסונה.

השיחה התנהלה כל הזמן באנגלית, כשבני שיחי מתעכבים מדי פעם לחפש את המלה הנכונה. "אתם יכולים גם לדבר בערבית", הצעתי, והסברתי כי חייתי שנים רבות במצרים ולמדתי שם בבית-ספר יודע.

"את מי אתה מכיר מבית-הספר?" שאלו כמה מהם.

"הזכרתי כמה שמות. ואת אדוארד מנצור, אתה מכיר?" שאל מישוהו.

"כן, בוודאי. גם את שתי אחיותיו. שמעתי שהבכורה התחתנה ויש לה שני ילדים..."

סרן ששמו גמאל

האווירה השתנתה בן רגע. כל אחד חיך — מלבד אל-הודייבי, "אם כן, אז אתה אחד משלנו", הצהיר השופט חסונה, בטפחו על גבי. "כן, אחד מהמשפחה", הוסיפה אשתו.

מחמוד חסונה כרך את זרועו בזרועי, והחל מוביל אותי אל מחוץ לחדר. "בוא", אמר, "האינטרביו הרשמי נגמר. אני מזמין אותך אלי הביתה".

יצאנו בזרועות שלובות, כשמצוי השני צועד אחרי של שר המלחמה. לפני שאספר לך מה קרה לנו מאז הכיבוש", הכריז חסונה, "אני רוצה להגיד לך שישארל צריכה להקפיד מאד ביחסיה אלינו. כיום אנחנו שבוים, אבל מי יודע מה נהיה מחר? סוף-סוף, אלה שיושבים כאן אינם סתם טוראים, או פקידים קטנים. מי יודע אם מחר לא יצאו מבינינו שרים או ראשי-ממשלות וכשנגיע לעמדות כאלה, הזכרונות שנקח אתנו הביתה מתקופת ישיבתנו פה, הם שיקבעו את יחסנו אל מדינת ישראל. וכל ידיד שאתם יכולים לרכוש